

صاحب امتیاز: خانه کتاب

سر دبیر: داریوش مطلبی

معاون سردبیر: مهدی علیپور حافظی

هیئت تحریریه:

فریبا افکاری، دکتر محمد حسن زاده، دکتر یونس شکرخواه،

ابراهیم عمرانی، دکتر عباس گیلوری،

دکتر مهدی محسنیان‌راد، دکتر نورالله مرادی،

دکتر یزدان منصوریان، داریوش مطلبی

مدیر داخلی: یلدا سیف

بخش خبر: شهیمه السادات حسینی

ویراستار: علی باکر

چکیده انگلیسی: علیرضا اسفندیاری مقدم

طراح و گرافیسیت: علیرضا کرمی

عکس: رضا دشتی

ناظر چاپ: رحمان کیانی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی:

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،

سازمان چاپ و انتشارات

مسئول بخش اشتراک و توزیع: بهمن محبی

تلفن بخش اشتراک و توزیع: ۶۶۴۶۵۶۲۵

نشانی: تهران، خیابان انقلاب، بین صبا و فلسطین، شماره ۱۱۷۸

صندوق پستی: ۳۱۳ - ۱۳۱۴۵

تلفن: ۶۶۹۶۶۲۰۵

دورنگار: ۶۶۴۱۵۳۶۰

پست الکترونیکی: koliyat@ketab.org.ir

matlabi@ketab.org.ir

www.kolliyat.blogfa.com

ISSN: 1735-6741

«کتاب ماه کلیات»، نشریه‌ای است که با هدف اطلاع‌رسانی و نقد و بررسی کتاب و کمک به ارتباط خلاق بین پدیدآورندگان، ناشران، کتابداران، کتابخوانان و دیگر فعالان عرصه نشر و فرهنگ کشور، از سوی «خانه کتاب» به صورت ماهانه منتشر می‌شود.

«کتاب ماه کلیات» با توجه به رده بندی دهدهی دیویی به نقد و بررسی کتاب‌های علوم کتابداری، اطلاع‌رسانی، روزنامه‌نگاری، نسخ خطی، رایانه، دایرةالمعارف و فهرست‌ها، لغت‌نامه و فرهنگ‌نامه، کتاب‌شناسی و دانشنامه می‌پردازد. همچنین هرماه فهرست کامل انتشارات ماه پیشین در حوزه کلیات که با مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی انتشار یافته و در نظام اطلاع‌رسانی «خانه کتاب» وارد شده‌است، براساس رده‌بندی دهدهی دیویی در داخل لوح فشرده ارائه می‌شود.

- نقل مطالب این نشریه با ذکر مأخذ آزاد است.
- مقالات، منعکس‌کننده نظرات نویسندگان است و نظر رسمی نشریه و «خانه کتاب» نیست.
- هیئت تحریریه در ویرایش مطالب آزاد است.
- مطالبی که برای چاپ مناسب تشخیص داده نشود، پس فرستاده نخواهد شد.
- مقالات ارسال شده در نشریه‌ای دیگر چاپ نشده یا هم‌زمان برای مجلات دیگر فرستاده نشده باشد.

از نویسندگان و مترجمان درخواست می‌شود به نکات زیر توجه فرمایند:

۱. هر مقاله از ۱۴ صفحه A4 تایپ شده بیشتر نشود.
۲. مقاله‌ها با نرم‌افزار واژه‌نگار Word XP و بالاتر تهیه و به پست الکترونیکی یا نشانی مجله ارسال شوند. ارسال مطالب دستنویس، (با خط خوانا) بلامانع است.
۳. مقاله‌ها دارای چکیده فارسی (حداکثر ۱۵۰ کلمه) به همراه کلیدواژه (حداکثر ۱۰ کلید واژه) باشند؛ چکیده انگلیسی اختیاری است.
۴. ارسال نسخه اصلی متون ترجمه، همراه با اطلاعات کامل کتاب‌شناختی ضروری است.
۵. جدول‌ها و نمودارها در صفحه‌ای جداگانه و همراه با شماره عنوان گویا تهیه شوند.
۶. اطلاعات مربوط به درجه علمی، زمینه‌های تخصصی و نیز نشانی پستی، پست الکترونیکی، تلفن و دورنگار نویسنده در صفحه‌ای جداگانه ارسال شود.
۷. چون شیوه نگارش فرهنگستان زبان و ادب فارسی ملاک و راهنمای دستور خط است، بهتر است نویسندگان محترم به منظور تسریع در کار این شیوه را اعمال فرمایند.
۸. برابر نام‌ها و اصطلاحات خاص یا توضیحات به صورت پی‌نوشت در انتهای مطلب آورده می‌شود.
۹. شیوه استناد به منابع (ارجاعات) در محل مربوطه در داخل پراکنش با ذکر نام خانوادگی نویسنده، سال نشر نوشته مورد استناد، و صفحه مورد استناد، آورده می‌شود. مانند: (حزّی، ۱۳۸۱، ص ۷۰). مشخصات کامل منابع در پایان در قالب مأخذ به صورت زیر آورده شوند: کتاب: حزّی، عباس (۱۳۸۵). آیین نگارش علمی، تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. مقاله: حزّی، عباس (۱۳۷۵). «نظام چند سطحی و ذخیره و بازیابی رایانه‌ای». فصلنامه کتاب، دوره هفتم: ۳۷-۴۰.

اینترنت:

- Seaman, David (2003). Deep sharing: A case for the federated Digital Library. [On-Line] Available: <http://www.educause.edu/ir/library/pdf/ermo348.pdf> [Accessed 4 Sep. 2007].

فهرست مطالب

• به بهانه هفته کتاب ۲

• مسائل و مشکلات تدوین و انتشار کتاب‌های مرجع «در گفت‌وگو با عبدالحسین آذرنگ و داوود موسایی» / فرزاد دادرس ۴

مقاله

• نگاهی به سیستم امانت بین کتابخانه‌ای و تحویل مدرک در کتابخانه ملی پزشکی آمریکا/ آناهیتا باواخانی ۱۲

• سیاست‌ها و خط‌مشی‌های توسعه مجموعه منابع الکترونیکی دانشگاه‌ها/ دکتر صدیقه محمد اسماعیل؛ زهرا رحیمی‌نژاد ۲۰

• نقدی بر کتاب فلسفه کتابداری و اطلاع‌رسانی (یک کتاب از دو دیدگاه) / دکتر علی جلالی دیجی؛ دکتر یزدان منصوریان ۲۸

• جنگ، رسانه‌ها و تبلیغات / عزت‌اله نصیری ۳۷

• گفتارهایی در علم کتابداری و اطلاع‌رسانی / مهندس احسان طیرانی‌راد ۴۰

• جشن نامه‌ها و یادنامه‌ها: فهرست توصیفی مقالات / مجتبی تبریزیا ۵۶

• روش‌های آماری برای متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی / دکتر محمد هدایی ۶۰

• راهنمای مطبوعات مازندران / مهدی جعفری خانقاه ۶۶

• رهنمودهایی برای خدمات کتابخانه به زندانیان / دکتر سعید غفاری ۷۲

• فناوری اطلاعات، ارتباطات و شبکه‌ها / مهدی علیپور حافظی ۷۴

• دوره فشرده مدیریت خرد در کتابخانه / دکتر حمیدرضا جمالی مهمویی ۷۸

• دایرة‌المعارف فرهنگ و تمدن اسلامی / علی اکبر عباسی ۸۲

• پنجمین دوره جشنواره نقد کتاب / یلدا سیف ۸۸

• پانزدهمین نمایشگاه مطبوعات و خبرگزاری‌ها / زهرا جعفری ۹۲

• نگاهی اجمالی به شانزدهمین دوره هفته کتاب جمهوری اسلامی ایران / لیلی پوراسکندر ۹۶

• شصتیمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب فرانکفورت، بهار کتاب در پاییز فرانکفورت / ناصر میرزایی ۱۰۰

• بررسی میزان مشارکت اعضای اتحادیه اروپا در فعالیت‌های فرهنگی / محمد الهیاری فومنی و محمد مهدی وحیدی ۱۰۴

..... ۱۱۴

• در ماهی که گذشت ۱۱۶

..... ۱۲۰

گفتارهایی در علم کتابداری و اطلاع‌رسانی

• مهندس احسان طیرانی‌راد
کارشناس فناوری اطلاعات

وی در سال ۱۳۸۳ کتاب کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان را با همکاری محمد آبقری منتشر کرد که این کتاب پس از دو سال به چاپ دوم رسید. همچنین کتاب آموزش کامپیوتر از مبانی تا اینترنت نیز از تألیفات دیگر اوست. وی یک سال بعد، کتاب آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای را منتشر کرد. سپس در سال ۱۳۸۵ تدوین مجموعه «مباحث نوین کتابداری و اطلاع‌رسانی» را آغاز کرد که از این مجموعه تاکنون سه مجلد شناخت و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی، وبلاگ برای کتابداران و اطلاع‌رسانان - با همکاری محمد ایرانشاهی - و ابزارها و مهارت‌های جست‌وجو در وب - با همکاری شهرزاد نیاکان - منتشر شده است.

۱. شناخت و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی

محمدی‌فرد، داود. شناخت و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی، تهران: چاپار - لنجان، اول، ۱۳۸۵، ۱۱۴ص، شابک: ۹۶۴-۷۷۹۰-۵۶-۲

ماهیت خرد و دانش در روند حاکم بر مناسبات علمی، اقتصادی و فرهنگی جهان، این موضوع را روشن می‌سازد که تلاش برای حیات و پویایی آن، نیاز به اطلاعات را دوچندان کرده است. دانش‌پژوهان علوم مختلف از این روندهای متغیر در محیط کسب و تولید علم و دانش و پیشرفت‌های فناورانه، یاد می‌گیرند که سازوکار مناسب برای بقا و حیات در این محیط را طراحی کنند. اکنون در عصر ارتباطات و فناوری‌های اطلاعاتی، دانش‌پژوهان به‌ویژه فعالان علم کتابداری و اطلاع‌رسانی، باید با استفاده هوشمندانه از فناوری اطلاعات، روال‌ها و فرآیندهای سنتی را برای بقا و رشد علم کتابداری دگرگون سازند. این دگرگونی، خود چالش اساسی در کاربری فناوری‌های نوین در ساختارهای سنتی به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه است. بنابراین دانش‌پژوهان این رشته علمی برای آنکه در عصر فناوری‌های نو، تحول‌آفرین باشند، باید با استفاده از دانش نوین مبتنی بر فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی و با پشتوانه نهادهای دانشگاهی و سیاست‌های کلان در امر توسعه فناوری، ظرفیت تغییر و تحول را در حوزه علم کتابداری و اطلاع‌رسانی به‌وجود آورند. طبیعی است که در این مسیر تمام تلاش‌ها باید همسو و با برنامه باشد و تولید محتوا و دانش این تغییر و تحول نیز، نیاز اولیه این فرآیند است.

داود محمدی‌فرد برپایه دانش و تجربه خود در حوزه علم کتابداری و اطلاع‌رسانی، کوشیده است مجموعه‌ای از دانش تخصصی را در قالب نشر مکتوب به مخاطبان ارائه کند، اما تا چه حد در این هدف موفق بوده است، سؤالی است که در پایان مقاله و پس از بررسی شش اثر متأخر او باید به آن پاسخ داد.

بیش از ۳۰ درصد حجم کتاب به ضمیمه‌ای اختصاص یافته است که کاربرد آن فقط برای مدیران فناوری اطلاعات و کارشناسان متخصص در برنامه‌نویسی نرم‌افزارهای رایانه‌ای است

نویسنده با درک دگرگونی در مفاهیم اطلاعات و اطلاع‌رسانی و زمانه‌ای که از آن به‌عنوان عصر فناوری اطلاعات نام می‌برند، شاخصه‌های اطلاع‌رسانی را در دوران جدید برشمرد و کارکرد کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی و نحوه طراحی و پیاده‌سازی آن را توضیح داده است

از این تجربیات باید از او انتظار داشت که با درکی که از این حوزه دارد، آثاری تألیف کند که نیاز این رشته را با توجه به ظهور فناوری‌های نوین برطرف کند. بر این اساس وی به انتشار مجموعه کتاب‌های «مباحث نوین کتابداری و اطلاع‌رسانی» اقدام کرده که کتاب شناخت و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی نخستین اثر از این مجموعه است.

کتاب در چهار فصل تدوین شده است. عناوین فصل‌ها عبارتند از: «تاریخچه و تعریف کتابخانه دیجیتال و مجازی»، «طراحی و پیاده‌سازی کتابخانه دیجیتال»، «سرویس‌ها و سیستم‌های کتابخانه دیجیتال»، و «معرفی چند کتابخانه دیجیتال داخلی و خارجی».

نویسنده بر آن بوده از دیدگاه کاربردی و عملگرایانه به مفاهیم کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی بنگرد. از این‌رو جنبه‌های فنی و تکنیکی این مفاهیم بیشتر مورد توجه او بوده است. وی همچنین در بخشی از مقدمه به نکته دیگری نیز اشاره کرده است: «سعی شده است کتاب دستنامه‌ای بومی شده برای ایجاد کتابخانه دیجیتال و مجازی در ایران باشد و به این

غنای فرهنگی هر ملتی براساس میراث مکتوب آن ارزیابی می‌شود. از این‌رو نقش کتابخانه‌ها که محل نگهداری و انتشار دانش این میراث می‌باشد، پربره‌است. کتابخانه‌ها در طول تاریخ نقش اطلاع‌رسانی خود را با استفاده از ابزارها و فناوری زمان خود ایفا کرده‌اند و اکنون با درک شرایط و تحولات جدید باید با شناخت، این مسیر را هم طی کنند.

نویسنده با درک دگرگونی در مفاهیم اطلاعات و اطلاع‌رسانی و زمانه‌ای که از آن به‌عنوان عصر فناوری اطلاعات نام می‌برند، شاخصه‌های اطلاع‌رسانی را در دوران جدید برشمرد و کارکرد کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی و نحوه طراحی و پیاده‌سازی آن را توضیح داده است. داوود محمدی‌فرد تاکنون چندین کتاب در حوزه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر کرده است که از جمله می‌توان به سواد کامپیوتری - با همکاری مهدی قربانی - آموزش کامپیوتر از مبانی تا اینترنت (۱۳۸۴)، کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان - با همکاری محمد آباقری - (۱۳۸۳) و آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای (۱۳۸۴) اشاره کرد. اکنون بعد

منظور از تجربیات مختلف و تلاش‌هایی که در دهه‌های اخیر برای ایجاد این نوع کتابخانه‌ها شده، بهره‌برداری گردیده است».

فصل اول: تاریخچه و تعریف کتابخانه دیجیتال و مجازی. مؤلف در این فصل ابتدا به تعامل نقش اطلاع‌رسانی کتابخانه‌ها و انطباق آن با فناوری‌های نوین پرداخته و سپس تاریخچه ورود فناوری‌های مختلف در تبادل اطلاعات به کتابخانه‌ها و تاریخچه ورود رایانه به این محیطها بررسی شده است. وی بر این نکته تأکید می‌کند که «به دلیل ارتباط قوی کتابخانه و اطلاعات، هرگونه پیشرفت در تکنولوژی‌های اطلاعاتی، تأثیر مستقیم در کتابخانه و رشته کتابداری داشته و این تأثیرات گاه تا سرحد تغییرات ماهیتی این رشته پیش‌رفته است».

در ادامه فصل به روند پیدایش کتابخانه دیجیتال و کتابخانه مجازی پرداخته شده و همچنین تعریف‌های گوناگونی که صاحب‌نظران علم اطلاع‌رسانی از این مفهوم ارائه کرده‌اند، ذکر شده است. به‌طور کلی می‌توان گفت، خدمات کتابخانه دیجیتال مجموعه‌ای از وسائل و برنامه‌ها و اعمال الکترونیکی هستند که می‌توانند تمام خدماتی را که کتابخانه‌های سنتی روی کاغذ یا سایر رسانه‌ها، گردآوری، ذخیره‌سازی، سازمان‌دهی، بازیابی و اشاعه می‌کنند، به‌شکل الکترونیکی شبیه‌سازی و بازسازی کرده و در اختیار متقاضیان قراردهند.

فصل دوم: طراحی و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال. در این فصل اصولی که در طراحی کتابخانه‌های دیجیتال باید رعایت شود، معرفی گردیده، سپس مراحل راه‌اندازی این کتابخانه، نیازهای سخت‌افزاری، امکانات ارتباطی، شبکه و نوع نرم‌افزار کاربردی در آن توضیح داده شده است. به اعتقاد نویسنده فقط با پیاده‌سازی کتابخانه دیجیتال نمی‌توان به مقصود دست یافت. بلکه بعد از آن، نیمی دیگر از کار از جمله جذب کارشناس فنی و آموزش کارکنان در استفاده از آن باقی است. در پایان این فصل استانداردهای کتابخانه دیجیتال که معیارهایی را برای رابط کاربری، پردازش و تبادل داده‌ها و فراداده‌ها معرفی می‌کند، ارائه شده است.

فصل سوم: سرویس‌ها و سیستم‌های کتابخانه دیجیتال. در فصل سوم به امکانات و خدمات کتابخانه‌های دیجیتال پرداخته شده است. در بخش «سرویس‌های دیجیتال این فصل»، سرویس جست‌وجو، سرویس بازیابی اطلاعات الکترونیکی، سرویس‌های مدیریتی بخش الکترونیکی و سرویس ورود اطلاعات تشریح شده‌اند. همچنین سرویس‌های سنتی سیستم کتابخانه نیز مورد بررسی قرار گرفته است و بر این اساس خدمات ارائه‌شده در کتابخانه دیجیتال بررسی شده است.

فصل چهارم: معرفی چند کتابخانه دیجیتال داخلی و خارجی. در این فصل که به منظور آشنایی عملی مخاطبان کتاب با مفهوم کتابخانه دیجیتال تدوین شده، یک نمونه داخلی و چند نمونه خارجی بررسی گردیده‌اند.

– «دید»، کتابخانه دیجیتالی مبتنی بر وب است که مؤسسه مطالعات و تحقیقات بین‌الملل تهران در حوزه تخصصی امور بین‌الملل و علوم سیاسی ایجاد کرده است. این کتابخانه دیجیتال با هدف ایجاد دریچه‌ای به سوی جریان پرشتاب اطلاعات و مجاری برای تعامل اندیشمندان، متخصصان، دانشجویان و تمام علاقه‌مندان به حوزه تخصصی علوم بین‌الملل گردآوری، سازمان‌دهی و منتشر می‌شود و شامل امکانات گسترده‌ای است. کتابخانه دیجیتال کنگره آمریکا، کتابخانه ملی فرانسه، کتابخانه بریتانیا، کتابخانه دیجیتال نیوزلند، کتابخانه دیجیتالی اس. سی. ام. آ. و کتابخانه دیجیتال فدورا نیز نمونه‌هایی از کتابخانه دیجیتالی خارجی است که نویسنده درباره ساختار آنها توضیح مختصری داده است. وی در این فصل به مقایسه این کتابخانه‌ها نمی‌پردازد، بلکه می‌کوشد براساس توضیحات ارائه‌شده در پایگاه این کتابخانه‌ها، آنان را به مخاطبان معرفی کند.

کتاب شناخت و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی دارای ضمیمه‌ای نیز می‌باشد. نویسنده در آن برای آشنایی بیشتر مخاطبان با مراحل پیاده‌سازی کتابخانه دیجیتال، سند آر. اف. پی^۲ (درخواست برای ارائه پیشنهاد)، سیستم تولید محتوای الکترونیکی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران را به نقل از وبسایت این سازمان آورده که شامل مقدمه و کلیاتی درباره توسعه و کاربری فناوری اطلاعات و لزوم استفاده از

آن در امور کتابداری و کتابخانه است. سپس اصل پروژه تعریف و نیازمندی‌ها و الزامات سیستم تولید و مدیریت محتوای الکترونیکی برای طراحی و پیاده‌سازی بهینه ذکر شده است. این سند همچنین شامل تمام خدمات و سرویس‌هایی است که سیستم باید دارا باشد و در طراحی آن مدنظر قرارگیرد. علاوه بر آن وظایف کارفرما و پیمانکار در این زمینه یادآوری شده است.

۲. وبلاگ برای کتابداران و اطلاع‌رسانان

محمدی فرد، داود؛ ایرانشاهی، محمد. وبلاگ برای کتابداران و اطلاع‌رسانان. تهران: چاپار - لنجوان، ۱۳۸۵، ۱۰۳ ص. شابک: ۹۶۴-۷۷۹۰-۵۵-۴

گستره فناوری اطلاعات، امکان و فرصت فراوانی را برای همگان فراهم آورده است تا از طریق آن به نشر دانش خود بپردازند. شکوه این گستره در اینترنت و فضای وب متجلی شده است. فضای مجازی که اینترنت یکی از پرکارترین امکانات آن است، امروزه چنان فراگیر شده است که آن دسته از علوم و دانش‌هایی که ارتباط کمتری با آن دارند، اصرار دارند که از فرصت آن برای نشر علم و فن خود استفاده کنند. بدیهی است که با این کاربرد فضای مجازی و اینترنت، عالمان علم اطلاع‌رسانی و کتابداری باید از مزایای آن بهره‌برداری کنند و خود را به این علم و دانش مجهز کنند.

مؤلفان کتاب وبلاگ برای کتابداران و اطلاع‌رسانان با درک این مهم، به توضیح و تشریح وبلاگ که از کاربردهای اینترنت است، پرداخته‌اند و مزایای آن را برای جامعه کتابداری و اطلاع‌رسانی شرح داده‌اند. ضمن

اینکه دستورالعمل ساده‌ای برای تعریف و ساخت وبلاگ نیز در این مجلد تنظیم شده است. این کتاب جلد دوم از مجموعه «مباحث نوین کتابداری و اطلاع‌رسانی» است که در چهار فصل و یک ضمیمه به زیور طبع آراسته شده است.

فصل اول: تعریف وبلاگ، ویژگی‌ها و مزایای آن. با پیدایش وبلاگ، نوع دیگری از ارتباطات و اطلاع‌رسانی در عرصه تاریخ جهان گستر نمود پیدا کرد. وبلاگ که برخی از کارشناسان برای بررسی ابعاد مختلف آن و علل استقبال کاربران از آن، «پدیده وبلاگ» به آن اطلاق کرده‌اند، به یادداشت‌هایی در قالب گزارش روزانه یا روزنوشت گفته می‌شود که فرد یا افراد در مقطع زمانی منظم یا غیرمنظم در اینترنت منتشر می‌کنند. این یادداشت ممکن است شامل خاطرات شخصی، خبرهای جذاب در حوزه‌های گوناگون، مقالات علمی، پیوندها به مطالب و منابع دیگر یا حتی تصویر یا چندرسانه‌ای باشد.

مؤلفان در این فصل به تشریح مفهوم وبلاگ پرداخته و ضمن ذکر تاریخچه‌ای از وبلاگ‌نویسی به گسترش و عمومی‌تر شدن آن نیز اشاره کرده‌اند. اما مهم‌ترین سؤالی که برای خوانندگانی که با مفهوم وبلاگ آشنا نیستند، مطرح می‌شود، تفاوت آن با وبسایت است که در ادامه فصل به آن اشاره شده است. یکی از قابلیت‌های عمده و بارز وبلاگ که مهم‌ترین تفاوت آن با وبسایت نیز می‌باشد، نحوه ایجاد نشر آن است که به تخصص و دانش فنی در حوزه رایانه، گرافیک و غیره نیاز ندارد. به همین دلیل افراد زیادی در حوزه‌های گوناگون به وبلاگ روی آورده‌اند و از آن برای نشر آثار، عقاید و افکار خود استفاده می‌کنند. ضمن اینکه رایگان بودن ایجاد و نشر وبلاگ نیز مزیت نسبی آن محسوب می‌شود.

باید اذعان کرد که اکنون وبلاگ به رسانه‌ای محاوره‌ای تبدیل شده و این از برجسته‌ترین تحولات ارتباطی دهه‌های اخیر است. ویژگی روزآمدی و پویایی وبلاگ، سبب شده است که بسیاری از کاربران اخبار، مقالات و مطالب خود را از طریق این رسانه جست‌وجو کنند و برخی، همفکران و هم‌اندیشان خود را پیدا کرده و با آنان تبادل افکار کنند. مطالعه وبلاگ‌ها از سوی دیگر وبلاگ‌نویسان و ارتباط پیوندی (لینک) آنان با هم نیز از مزایای مهم این رسانه است که سبب شده به رسانه‌ای

وبلاگ به‌عنوان
پدیده‌ای که از
لحاظ فن‌شناسی،
جامعه‌شناسی و علوم
اطلاع‌رسانی می‌توان
آن را مورد بررسی
قرارداد، کاربردهای
مختلفی برای کتابداران
و اطلاع‌رسانان دارد

فراگیر تبدیل شود.

مدیریت می‌شوند. این وبسایت‌ها عموماً رایگان هستند. در ادامه این فصل چند نمونه از معتبرترین این وبسایت‌ها معرفی شده‌اند.

در صفحات پایانی فصل سوم، راهنمای ساخت وبلاگ در پرشین بلاگ، نحوه ایجاد لینک، انتخاب قالب، ثبت در فهرست اعضا، تنظیمات وبلاگ، افزودن عکس به یادداشت، راهنمای ساخت وبلاگ در بلاگر و ساخت یک وبلاگ خام توضیح داده شده‌اند و در صورت نیاز از تصویر برای توضیح بیشتر استفاده شده است.

مؤلفان در ادامه این فصل به اوضاع اخیر وبلاگ و وبلاگ‌نویسی و ویژگی‌های وبلاگ اشاره کرده و در پایان نیز در ذیل عنوان «کاربردها و مزایای وبلاگ» به مواردی مانند سهولت و جذابیت، انتخاب مطلب، تشویق به مشارکت، فردیت، تساهل و مدارا، تجربه من‌های دیگر، مدیریت دانش و تجارب شخصی، جامعه شبکه‌ای، روتینگ اطلاعات، عدم وجود انحصار، و تعداد و تنوع گسترده کاربران پرداخته‌اند.

فصل چهارم: نکات تکمیلی و پیشرفته در وبلاگ. با توجه به ساختار استاندارد و یکسان اکثر وبلاگ‌ها، و محتوای مبتنی بر متن آنان که عمدتاً فضای خسته‌کننده‌ای برای بیننده دارند، مدیران وبلاگ‌ها باید پارامترهایی برای جذابیت آن در نظر بگیرند. قالب وبلاگ از جمله این عوامل برای افزایش جذابیت در فضای فیزیکی وبلاگ است. در این فصل چگونگی انتخاب قالب مناسب برای وبلاگ و شاخص‌های انتخاب آن، انتخاب لوگو، افزودن عکس به متن در وبلاگ، ابزار آمارگیری، معرفی وبلاگ به موتورهای جست‌وجو و افزودن موسیقی به وبلاگ آموزش داده شده است. همچنین برخی از ارائه‌دهندگان فضا در اینترنت نیز معرفی شده‌اند و ضمن توضیح کارکرد آر. اس. اس، به کاربرد آن در وبلاگ اشاره شده است.

آخرین نکات مهم در فرآیند ایجاد وبلاگ در پایان آخرین فصل کتاب، ذیل عنوان «توصیه‌های تکمیلی» آمده است. در این بخش نکات مهمی برای یک کاربر نیمه‌حرفه‌ای که درصدد طراحی و انتشار وبلاگ خود در اینترنت است، ذکر شده که به او در این مسیر و طراحی وبلاگی ساده که توانایی جذب مخاطب را نیز داشته باشد، کمک می‌کند.

فصلی به عنوان ضمیمه بخش پایانی کتاب است که در آن به منابع اطلاعاتی (مقاله، گزارش و خبر) که درباره وبلاگ در چندین سال گذشته در نشریات عمومی و تخصصی منتشر شده، اشاره شده است. همچنین چکیده پایان‌نامه‌ای که در خصوص وبلاگ مطالعه شده، آورده شده است که مخاطب کتاب را با اثرات اجتماعی - فرهنگی وبلاگ آشنا می‌کند.

فصل دوم: وبلاگ، کتابخانه و کتابداران. دانش‌آموختگان علم اطلاع‌رسانی و کتابداری که از آنان به‌عنوان کتابداران نیز یاد می‌شود، متخصصان اطلاعاتی هستند و برای بقا در عرصه اطلاع‌رسانی باید به ابزارها و فناوری‌های نوین دست یابند. شرط ماندگاری عالمان این حوزه، پیشرفت همسو با تحولات فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی است. از این‌رو با توجه به امکانات رسانه وبلاگ، بسیاری از کتابخانه‌ها و کتابداران به آن روی آورده‌اند و از امکانات آن برای نشر اطلاعات خود استفاده کرده‌اند. مؤلفان در این فصل ضمن پرداختن به این مهم، ضروریات ایجاد وبلاگ را برای کتابخانه و کتابداران تشریح کرده‌اند. از جمله کاربردهای وبلاگ برای کتابخانه‌ها که در این فصل به آنها اشاره شده است، می‌توان به معرفی اهداف و مقاصد کتابخانه، راهنمایی کاربران به منابع اطلاعاتی مفید، ارائه اخبار فعالیت‌ها، انتشار نقد کتاب، امکان ایجاد ارتباط بین اعضا و کتابخانه، انتشار فهرست تازه‌های کتابخانه و آموزش اعضا اشاره کرد. همچنین ارائه ایده‌ها و نظریات جدید و دریافت آرای دیگران، ارائه مقالات جدید و دریافت و ارائه اخبار نیز از جمله کاربردهای وبلاگ برای کتابداران ذکر شده است. در پایان فصل نیز تعدادی از وبلاگ‌های حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی داخل و خارج کشور معرفی شده است.

فصل سوم: آشنایی با ساخت وبلاگ. یکی از تفاوت‌های وبلاگ و وبسایت، تغییر در شیوه طراحی، پیاده‌سازی، مدیریت و انتشار آن است. وبلاگ‌ها برخلاف وبسایت بسیار ساده و دارای قالب استاندارد با کلیدواژه‌های مشخصی هستند و از طریق سرویس‌دهندگان که خود وبسایت‌هایی برای ارائه خدمات وبلاگ هستند،

اخذ شده است، ۸۲ درصد از کاربران اینترنت، موتورهای جست‌وجو را ابزار اصلی برای یافتن وب‌سایت‌های موردعلاقه خود عنوان کرده‌اند و ۵۷ درصد از کاربران هر روز جست‌وجو می‌کنند که ۴۶ درصد این جست‌وجوها برای کالا یا خدمات است.

استفاده ۸۲ درصد از کاربران اینترنت از موتورهای جست‌وجو برای دسترسی به سایت‌های موردعلاقه‌شان نشان‌دهنده مزیت این روش برای کاوش در وب دارد. منابع اطلاعاتی دیگر از جمله کتابخانه‌ها، مراکز اسناد، مراکز جمع‌آوری مدارک علمی و غیره، پایگاه‌های خوبی برای دسترسی به منابع اطلاعاتی هستند، ولی اینترنت و وب به دلیل روزآمد بودن اطلاعات، دسترسی به اشکال مختلف اطلاعات از قبیل متن، تصویر، صوت و فیلم، شاخصه منحصربه‌فرد بودن، ارائه رایگان اطلاعات، دسترسی سریع و جست‌وجوی جامع سبب شده است که انتخاب اول دانش‌پژوهان و پژوهشگران برای دسترسی به منابع اطلاعاتی باشد. از این‌رو نویسندگان، مجلد سوم از مجموعه «مباحث نوین کتابداری و اطلاع‌رسانی» را به ابزارها و مهارت‌های جست‌وجو در وب اختصاص داده‌اند که در پنج فصل با عنوان‌های «ابزارهای کاوش در وب»، «امکانات موتورهای جست‌وجو»، «معرفی موتورهای جست‌وجو و راهنماهای موضوعی معروف»، و «روش‌های بهینه‌سازی سایت برای موتورهای جست‌وجو» (۱ و ۲) گردآوری و تألیف شده است. در پایان کتاب نیز واژه‌نامه اصطلاحات فنی و تخصصی بکاررفته در متن کتاب، جمع‌آوری شده است.

فصل اول: معرفی ابزارهای کاوش در وب.
اینترنت به‌عنوان منبع عظیمی از اطلاعات، نقش مرجع اطلاعاتی را برای پژوهشگران، استادان، دانشجویان و دانش‌پژوهان ایفا می‌کند. نرخ رشد اطلاعات این شبکه تا بدان جاست که امروزه مشکل دسترسی به اطلاعات جدی‌تر از نبود اطلاعات است. در حال حاضر میلیاردها صفحه که اطلاعات فراوانی از موضوع‌های مختلف را دربردارند، بر روی شبکه‌های گسترده و سرورهای مختلف قرار دارند. همچنین با ایجاد سایت‌های جدید و گسترش وب‌سایت‌های موجود این حجم اطلاعات به‌طور فزاینده‌ای افزایش می‌یابد. کاوش و جست‌وجو در وب یکی از مواردی است که بسیاری از کاربران با آن سروکار دارند و هر کاربری می‌تواند با توجه به

۳. ابزارها و مهارت‌های جست‌وجو در وب

محمدی‌فرد، داود؛ نیاکان، شهرزاد. ابزارها و مهارت‌های جست‌وجو در وب، تهران: چاپار - لنجان، ۱۳۸۵، ۸۸ ص. شابک: ۶-۵۴-۷۷۹۰-۹۶۴

وب، فضای مجازی بسیار گسترده‌ای از منابع اطلاعاتی در حوزه‌های مختلف علوم، فنون، سرگرمی، اخبار و تصویر است که دانش و اطلاعات موجود در آن دارای رشد تصاعدی است و آمارهایی که هم‌اکنون درباره تعداد صفحات منتشرشده بر روی وب ارائه می‌شود، بیش از میلیاردها صفحه است. حال که این منبع اطلاعاتی عظیم در اختیار کاربران قرار دارد - چه کاربرانی که از جنبه اطلاعات عمومی و سرگرمی آن را پی‌گیری می‌کنند، چه کاربرانی که مانند استادان، دانشجویان، پژوهشگران، محققان و دانش‌پژوهان رشته‌های مختلف علوم و فنون که وب و اینترنت برای آنان حکم منبع اطلاعات علمی را دارد - باید توانایی استفاده از این منبع اطلاعاتی عظیم را داشته باشند و روش‌های جست‌وجو را در آن فراگیرند. از این منظر انتخاب عنوان «ابزارها و مهارت‌های جست‌وجو در وب» برای این کتاب و تأکید بر جنبه مهارت، به‌عنوان کلید موفقیت، در دسترسی به منابع در اینترنت، شایان توجه است. اینترنت اقیانوس و رؤیایی بزرگ از اطلاعات است که به‌قول مولانا:

آب دریا را گر نتوان کشید

هم به قدر تشنگی باید چشید

براساس آخرین آماري که از چگونگی استفاده کاربران از اینترنت و کمک‌گرفتن از موتورهای جست‌وجو

نویسنده و همکارش در
انتهای کتاب ابزارها و
مهارت‌های جست‌وجو
در وب، واژه‌نامه‌ای از
اصطلاحات لاتین بکاررفته
در محتوای کتاب به‌همراه
توضیح فارسی آن را
تدوین کرده‌اند

آنها به فضای مجازی و اینترنت، این موتورها هستند. اما این کاربران عمدتاً به دنبال مطالب عمومی هستند. کاربرانانی که اطلاعات تخصصی تری را پی گیری می کنند یا به دنبال اطلاعات جامع تر و سایت علمی تری هستند، باید مهارت های جست و جو را بر مبنای امکاناتی که موتورهای جست و جو در اختیار آنها قرار می دهند، فرا بگیرند.

این فصل به امکانات موتورهای جست و جو و نحوه جست و جو بر مبنای عملگرهای مختلف و جست و جوی عبارتی می پردازد. همچنین مثال هایی برای افزایش مهارت جست و جو در گوگل و روش هایی برای جست و جوی بهتر در پایان فصل ذکر شده است.

فصل سوم: معرفی موتورهای جست و جو و

راهنماهای موضوعی معروف. دو ابزار مطرح کاوش در وب، موتورهای جست و جو و راهنمای موضوعی هستند. در این فصل موتورهای جست و جوی یاهو، گوگل، فست سرچ^۸، هات بوت^۹، ام. اس. ان و لایکوس^{۱۰} و راهنمای موضوعی دی موس^{۱۱} معرفی شده و تصاویر صفحات اولیه و تنظیمات خاص هر کدام از به همراه توضیحات مختصری آمده است.

فصل چهارم: روش های بهینه سازی سایت برای

موتورهای جست و جو (انتخاب کلمات کلیدی)؛ فصل پنجم: روش های بهینه سازی سایت برای موتورهای جست و جو (معماری صفحات). اکنون در دنیای مجازی اینترنت، استفاده از موتورهای جست و جو چنان معمول شده است که جست و جو کردن و فعالیت و کاوش در وب مبتنی بر آنها، دومین فعالیت عمده کاربران اینترنت (بعد از ارسال و دریافت نامه های الکترونیکی) محسوب می شود. با این کاربرد موتورهای جست و جو برای دستیابی به اطلاعات، نهادهای مختلفی که در حوزه های گوناگون از جمله علم، فرهنگ و تجارت فعالیت می کنند، مایل هستند که هنگام جست و جوی کاربران، در ابتدای فهرست موتورهای جست و جو برای پیشنهاد به مخاطبان قرار گیرند. از این رو موتورهای جست و جو از مهم ترین ابزارهای ترویج و بازاریابی برای سایت ها می باشند که روزانه درصد بسیاری از افراد برای پیدا کردن سایت، محصولات و خدمات مورد نیازشان از طریق ابزارهای

رشته و علاقه خود اطلاعات مورد نظر را در این شبکه جست و جو کند. از جمله ابزارهای کاوش در وب که در این فصل به آنها اشاره شده است، می توان به موتور جست و جو، راهنمای موضوعی، موتورهای ابرجست و جو و رابط جست و جوی یکپارچه اشاره کرد که درباره موتور جست و جو که موضوع اصلی کتاب است، به تفصیل صحبت شده است.

موتور جست و جو وب سایتی است که برای کمک به کاربران در یافتن اطلاعات موجود در دیگر سایت ها طراحی شده است و بر اساس کلیدواژه، کاربر را با فهرستی از سایت ها روبه رو می کند که با کلیدواژه او مرتبط هستند. مشهورترین موتورهای جست و جوگر «گوگل»^۸، «اچ. یاهو»^۹ و «ام. اس. ان»^{۱۰} می باشند. موتورهای جست و جو شامل بانک اطلاعاتی از سایت های مختلف اینترنت می باشند که جست و جوی اصلی بر روی اطلاعات این بانک اجرا می شود. معمولاً موتورهای جست و جو میلیون ها سایت اینترنتی را به صورت فهرست شده در بانک اطلاعات خود نگهداری می کنند و سپس از طریق امکانات جست و جو به کاربران امکان دسترسی را مهیا می کنند.

ویژگی ممتاز این فصل، تمرکز بر روی کارکرد فنی و نحوه جست و جوی اطلاعات توسط موتور جست و جو است که برای دو گروه از مخاطبان بسیار کارگشاست. گروه اول، کسانی اند که برای فعالیت های علمی و پژوهشی خود نیازمند جست و جوی دقیق تری بر روی اینترنت هستند که هم نتایج مورد نظر را به دست بیاورند و در کنار آن زمان کمتری را صرف کنند؛ و دومین گروه، صاحبان وب سایت هایی اند که تمایل دارند سایت آنها در فهرست جست و جوی موتورهای جست و جو قرار گیرد و حتی در ردیف های بالاتر بیاید.

در ادامه این فصل، دیگر ابزارهای کاوش در وب به اختصار توضیح داده شده اند و مزایا و معایب آنها نسبت به موتور جست و جو بیان شده است.

فصل دوم: امکانات موتورهای جست و جو. فرآیند

جست و جو بر مبنای کلیدواژه ها در اینترنت با کمک موتورهای جست و جو در ظاهر بسیار ساده می نماید. چنانچه عملاً بسیاری از کاربران از طریق موتورهای جست و جو به کاوش در وب می پردازند و دروازه ورود

کاوش در وب اقدام می‌کنند.

مؤلفان در فصل‌های چهارم و پنجم، به نکاتی اشاره کرده‌اند که کلید موفقیت صاحبان سایت‌ها برای قرارگرفتن در بانک اطلاعاتی موتورهای جست‌وجوست و در صورت جست‌وجوی کاربر در ابتدای فهرست اعلام نتایج به مخاطب قرار می‌گیرند. مخاطب اصلی این دو فصل، صاحبان وب‌سایت‌ها می‌باشند، اما کاربران موتورهای جست‌وجو نیز برای آشنایی با اینکه موتورهای جست‌وجو اعلام نتایج‌شان و نحوه چیدمان ترتیبی نتایج را چگونه انجام می‌دهند، می‌توانند به این فصل مراجعه کنند.

در انتهای کتاب واژه‌نامه اصطلاحات کلیدی انگلیسی به‌همراه توضیح فارسی آن برای آگاهی بیشتر مخاطبان درج شده است.

۴. آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای

محمدی‌فرد، داود. آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای. تهران: چاپار - لنجوان، ۱۳۸۴، ۱۴۹ ص. شابک: ۷-۳۱-۹۶۴-۷۷۹۰

هم‌زمان با تغییرات ساختاری در نظام‌های حاکم بر جهان و تأکید بر شکل‌گیری جامعه اطلاعاتی به‌عنوان نتیجه حاکمیت اطلاعات در روندهای تصمیم‌گیری، ماهیت و نقش فعالیت‌ها و مشاغل بسیاری از حوزه‌ها دچار دگرگونی شده است. در این میان رشته کتابداری به‌دلیل سروکار داشتن با اطلاعات فراوان و افزایش روزافزون اطلاعات، همواره نیازمند استفاده از رایانه و نرم‌افزارهای مربوط به آن است. با امکاناتی که رایانه در اختیار کتابداران قرار می‌دهد، آنان می‌توانند عملیات ذخیره، بازیابی، جست‌وجو، ویرایش و مانند اینها را بر

روی اطلاعات کتاب‌ها و مدارک موجود در کتابخانه به راحتی انجام دهند.

محمدی‌فرد کتاب آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای را با هدف استفاده دانشجویان رشته کتابداری و علوم اطلاع‌رسانی در درس آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای تهیه و تدوین کرده است. در این اثر بر مدیریت منابع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی تأکید شده است. البته از آن‌رو که در کتابخانه‌ها و مراکز علمی، کاربرد نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای در مدیریت اطلاعات بسیار زیاد است، یادگیری مطالب این کتاب برای کتابداران و دانشجویان می‌تواند به حرفه‌ای شدن آنان کمک زیادی کند. کتاب در نه فصل تنظیم شده است.

فصل اول: تعاریف مقدماتی. امروزه به‌دلیل ورود رایانه و ابزار فناوری‌های نوین در عرصه کتابداری، مباحث جدیدی مانند اطلاع‌رسانی سریع، کتابخانه‌های الکترونیکی، کتاب‌های الکترونیکی، کتابخانه‌های مجازی، کتابخانه‌های دیجیتالی و نشر اطلاعات از طریق اینترنت در این رشته مطرح شده است و تمام این کارها با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای پیاده‌سازی می‌شود. این نرم‌افزارها، سامانه‌ای است که برای ذخیره و بازیابی اطلاعات و مدارک و اجرای امور کتابداری از جمله جست‌وجوی اطلاعات، میز امانت، تولید انواع گزارش‌های تخصصی مانند کارت مادر، کارت‌های موضوعی، کارت عنوان و دیگر شناسه‌ها، برچسب عطف و مانند اینها، طراحی و پیاده‌سازی شده است. در این فصل ضمن تعریف و توضیح مختصر واژه‌ها و مفاهیم مورد استفاده در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، به ساختار پیاده‌سازی آن نیز اشاره شده است.

فصل دوم: ورود و تصحیح اطلاعات. کارایی بالا همراه با دقت و سرعت نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای منوط به ورود اطلاعات به این نرم‌افزار است. با توجه به این نکته مهم مؤلف با تأکید بر فراگیری مطلوب این فصل از سوی مخاطب، همراه با مثال، تصویر و چارت، مراحل مختلف ورود و تصحیح اطلاعات را توضیح داده است.

فصل سوم: مدیریت امانت و اطلاعات اعضا. در این فصل نیز به ورود و تصحیح اطلاعات اعضا، مدیریت میز

انتظار می‌رفت با مقایسه تطبیقی انواع سیستم‌هایی که بر این مینا کار می‌کنند و آنچه کتابداران و اطلاع‌رسانان نیازمند آن هستند، نحوه تبیین الگویی دقیق از انتظارات از یک سیستم نرم‌افزاری کتابخانه‌ای را برای مخاطبان خود ارائه کند

امانت، محاسبه دیرکرد و جریمه و گزارش‌های مربوط و آمارگیری مدیریتی پرداخته شده است.

فصل چهارم: جست‌وجو و مدیریت سیستم. جست‌وجو در کتابداری به معنای یافتن رکوردهایی شامل عبارت، کلمات یا مشخصه‌هایی از اطلاعات موردنظر به منظور بازیابی و مطالعه مدارک است که تعاملی‌ترین بخش در سیستم مدیریت کتابخانه با جامعه مخاطبان است. با ورود فناوری‌های نوین این مهم به سادگی قابل اجراست، به شرطی که مهارت لازم برای آن قبلاً آموزش داده شود. این فصل به این امر می‌پردازد و انواع جست‌وجو در نرم‌افزار کتابخانه‌ای نمونه را شرح می‌دهد.

فصل پنجم: امکانات پیشرفته در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای. نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای برای ارائه امکانات ویژه به کاربران خود، تدابیر بسیاری اتخاذ می‌کنند که این فصل کتاب به آن اختصاص دارد و شامل مواردی مانند بخش دسترسی عمومی و پیوسته به اطلاعات کتابخانه^{۱۳} که دسترسی مراجعه‌کنندگان را به اطلاع و سرویس‌های نرم‌افزار از طریق اینترنت و دیگر شبکه‌ها یا حضور در کتابخانه فراهم می‌کند و بخش مدیریت نشریات ادواری است که اطلاعات توصیفی، تحلیلی و همچنین موجودی نشریات در آن ذخیره می‌شود. همچنین عملیات سفارش، فراهم‌آوری، پرداخت، پی‌گیری و گزارش‌گیری نیز از امکانات ویژه‌ای است که در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای طراحی و پیاده‌سازی شده‌اند.

یکی دیگر از این امکانات ویژه در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، بخش فراهم‌آوری و سفارش مواد است که به نوعی وظیفه پشتیبانی با نرم‌افزار، مدیریت و مکانیزه می‌شود.

فصل ششم: معرفی خصوصیات نرم‌افزارهای کتابداری موجود در بازار. در این فصل هفت نرم‌افزار کتابداری که از سوی شرکت‌های مختلف تهیه شده، معرفی و ویژگی‌های آنان بدون مقایسه با دیگری بیان شده است.

فصل هفتم: آشنایی با گرافیک کامپیوتری و کاربردهای

آن. نگاهی به تاریخچه کامپیوترها نشان می‌دهد که این وسیله اولین بار در امور محاسباتی مورد استفاده قرار گرفته و با افزایش میزان حافظه و سرعت آن، در زمینه‌های تجاری نیز به کار گرفته شده و امروزه با کمک ابزارهای جانبی مانند چاپگر و اسکنر، این وسیله در گرافیک و هنر نیز مورد استفاده قرار گرفته است.

ویژگی مهم گرافیک در عرصه اطلاع‌رسانی، تأثیر آن در انتقال سریع و قابل فهم اطلاعات است و به همین دلیل این فصل نیز به کتاب افزوده شده و ساده‌ترین مفاهیم مربوط به گرافیک کامپیوتری در آن آمده است.

فصل هشتم: آشنایی با ورود و خروج تصاویر در کامپیوتر. در این فصل نحوه عملکرد ابزارهای جانبی، چاپگر و اسکنر که برای ورود و خروج تصاویر مورد استفاده قرار می‌گیرند، تبیین شده است.

فصل نهم: آشنایی با نرم‌افزارهای نشر رومیزی و صفحه‌آرایی. نشر رومیزی نام رسمی‌تر نرم‌افزار حروف‌چینی و صفحه‌آرایی یا همان نرم‌افزار حروف‌چینی است که در کتاب آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای توضیحاتی همراه با تصویر درباره نحوه کار با نرم‌افزار ورد^{۱۴} که از سوی شرکت مایکروسافت طراحی و عرضه شده، آمده است.

۵. کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان
محمدی‌فرد، داود؛ آباقری، محمد. کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان. تهران: چاپار - لنجوان، ۱۳۸۵، ۲۸۷ ص، شابک: ۷-۲۸-۷۷۹۰-۹۶۴

رایانه مظهر تحولات جدید در نیمه دوم قرن بیستم و سال‌های آغازین قرن بیست‌ویکم است. این ابزار دست بشر که بر مبنای منطق صفر و یک کار می‌کند، حال می‌تواند پیچیده‌ترین محاسبات را انجام دهد و با تکیه بر فناوری هوش مصنوعی، جایگزین انسان شود. رایانه در ابتدای ورود خود حجمی به اندازه یک اتاق بزرگ را اشغال می‌کرد، ولی اکنون به راحتی درون کیف همراه قابل انتقال است. بعد از ورود ماشین محاسبه‌گر و سرآمد آنها، رایانه، به زندگی بشر، جلوه‌های دیگری از این فناوری نیز رخ نمود. اینترنت مولود فناوری ماشین‌های محاسبه‌گر و فناوری شبکه‌های رایانه‌ای است که اکنون وظیفه نشر و اشاعه میلیون‌ها صفحه اطلاعات و دانش را برعهده دارد. از طرفی رشته‌هایی مانند کتابداری با توجه به رسالتی که دارند و راهکارهای نوین اطلاع‌رسانی را پالایش می‌کنند، نیازمند یاری گرفتن از فناوری‌های نوین برای پیشرفت و نشر دانش و خرد هستند. اگر دانش‌پژوهان این رشته و کتابداران به ابزار رایانه مسلط نباشند، قطعاً نمی‌توانند از رویکردهای نوین اطلاع‌رسانی مبتنی بر اینترنت نیز بهره ببرند و این یعنی عقب‌ماندن رشته کتابداری و علم اطلاع‌رسانی از تحولات فناورانه.

رشته کتابداری از جمله رشته‌هایی است که به دلیل سروکار داشتن با حجم اطلاعات فراوان، با پیدایش پیشرفت‌های فناوری در حوزه رایانه، دچار تغییرات ماهیتی شده و این تغییر روزبه‌روز در حال افزایش است. اگر در گذشته کتابداری بر طبقه‌بندی و نگهداری اطلاعات و مدارک تأکید داشت و به دنبال روش‌هایی برای رسیدن بدین منظور بود، امروزه با ورود رایانه و فناوری‌های ارتباطی به نشر بر اطلاعات و اطلاع‌رسانی تأکید دارد.

مؤلفان اثر حاضر را با هدف رفع بخشی از ضرورت‌ها و کاستی‌هایی که در زمینه سواد اطلاعاتی و فناوری اطلاعات در شاخه کتابداری و اطلاع‌رسانی وجود دارد، تدوین کرده‌اند. از این‌رو، سرفصل‌های کتاب براساس تجربه مؤلفان از آموزش در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه منطبق است که در سال ۱۳۸۳ به طبع رسیده و چاپ دوم آن در سال ۱۳۸۵ به بازار نشر آمده است، که مستند این نقد می‌باشد. کتاب در چهار بخش و ۲۱ فصل به همراه ضمیمه چهار قسمتی تدوین شده است.

بخش اول: مبانی کامپیوتر. این بخش شامل چهار فصل «تعریف رایانه و معرفی ویژگی‌های آن»، «سخت‌افزار (واحد پردازش)»، «وسایل ورودی و خروجی»، و «نرم‌افزار» است.

رایانه ماشین محاسباتی است که بر مبنای داده‌های ورودی^{۱۴} و پردازشی^{۱۵} که بر روی آن انجام می‌دهد، خروجی^{۱۶} را به کاربر برمی‌گرداند. بنابراین سه جزء اصلی رایانه، ورودی، پردازش و خروجی است. در فصل اول این بخش براساس این تعریف جامع از رایانه به نحوه کارکرد آن پرداخته شده است. در فصل دوم سخت‌افزار رایانه که عملیات پردازش را برعهده دارد، بررسی می‌شود و عملیات پردازشی را که در واحد کنترل، واحد حساب و منطق و واحد حافظه سخت‌افزار اجرا می‌شود، شرح می‌دهد. این واحدها در سخت‌افزار، شامل حافظه و برد اصلی است که توضیحات آنها نیز با تصاویر آمده است. دیگر ابزار رایانه شامل صفحه کلید، اسکنر، موس، صفحه نمایش، چاپگر و مانند این‌ها است که در فصل دوم، «وسایل ورودی و خروجی»، بررسی شده‌اند و نحوه کارکرد آنها به اختصار بیان شده است. فصل چهارم به نرم‌افزار اختصاص دارد. نرم‌افزار به برنامه‌ها

و دستورالعمل‌هایی که برای استفاده از سخت‌افزار رایانه طراحی می‌شوند، اطلاق می‌گردد و شامل نرم‌افزارهای سیستمی مانند سیستم عامل داس و سیستم عامل ویندوز و نرم‌افزار کاربردی مانند نرم‌افزارهای گرافیکی، واژه‌پرداز و مانند این‌ها است.

بخش دوم: سیستم عامل ویندوز. کاربردی‌ترین بخش کتاب شامل شش فصل است که در آن به اختصار نحوه کار با ویندوز مطالبی ذکر شده است. عنوان‌های این شش فصل عبارتند از: «معرفی سیستم عامل ویندوز و اجزای پایه آن»، «اجرای برنامه‌ها و شروع کار با ویندوز»، «مفهوم فایل، عملیات مهم و کاربردی بر روی فایل‌ها و پوشه‌ها»، «تنظیمات و تغییرات دلخواه در ویندوز» و «برنامه‌های سودمند در ویندوز». سیستم عامل ویندوز محصول شرکت مایکروسافت، از پرکاربردترین و معروف‌ترین سیستم عامل‌های مورد استفاده کاربران است که از سال ۱۹۹۳ تاکنون نگارش‌های متفاوتی از آن به بازار آمده است. این سیستم عامل دارای محیط کاملاً گرافیکی بوده و به همین دلیل بسیار مورد علاقه کاربران است و سهولت کار با این محیط باعث شده هر روزه کاربران این سیستم عامل افزایش یابد.

در این بخش نحوه کار با ویندوز از شروع کار با آن و معرفی منوها و کارکرد کلیدهای صفحه کلید تا عملیات ذخیره فایل، تشکیل پوشه و نگهداری اطلاعات بیان شده است. این توضیحات همراه با تصاویر است.

بخش سوم: نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای. رشته کتابداری به دلیل سروکار داشتن با اطلاعات فراوان و افزایش روزافزون اطلاعات، همواره نیازمند استفاده از رایانه و نرم‌افزارهای مربوط به آن است. زیرا با امکاناتی که رایانه در اختیار کتابداران قرار می‌دهد، آنان می‌توانند عملیات ذخیره، بازیابی، جست‌وجو، ویرایش و جز آن را بر روی اطلاعات کتاب‌ها و مدارک موجود در کتابخانه به راحتی انجام دهند. از آنجا که مباحث جدیدی مانند اطلاع‌رسانی سریع، کتابخانه‌های الکترونیکی، کتاب‌های الکترونیکی، کتابخانه‌های مجازی و کتابخانه‌های دیجیتالی با ورود نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، قابلیت اجرا دارند، توضیح و تشریح آن در این بخش از کتاب در ذیل چهار فصل

«مفاهیم ذخیره اطلاعات و بانک اطلاعات»، «مفاهیم بازیابی اطلاعات»، «معرفی امکانات یک نرم‌افزار کتابخانه‌ای» و «ریزش کاذب و جامعیت در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای» آمده است. این بخش از کتاب به صورت کامل تر و با عنوان آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از سوی مؤلف منتشر شده است که در همین مقاله بررسی می‌شود.

بخش چهارم: اینترنت و اطلاع‌رسانی از راه دور. با پیدایش پیشرفت‌های مخابراتی و ماهواره‌ها، تحول بزرگی در ارتباطات بین‌المللی صورت گرفت. این تحول تغییرات گسترده‌ای در زندگی جوامع بشری به وجود آورد. برای مثال، امروزه بخش مستقیم برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی همچون بازی‌های جهانی المپیک و هر نقطه از جهان به سادگی انجام می‌گیرد. با این تحولات و تأثیرات اینترنت و شبکه‌های رایانه‌ای بر ارتباطات میان ملت‌ها عصر جدید را عصر ارتباطات می‌نامند و به عقیده صاحب‌نظران رسانه و اجتماع، انقلاب ارتباطی به موازات انقلاب اطلاعاتی، دنیای بزرگ ما را به دهکده جهانی تبدیل کرده است. این تعبیر، نشان‌دهنده پیشرفت ارتباطات و کاهش فاصله ارتباطی نسبت به مسافت‌های فیزیکی است.

در این بخش که درباره نقش رایانه‌ها در اطلاع‌رسانی نوین و خلق فضای اینترنت بحث شده، شامل هفت فصل «انتقال اطلاعات و شبکه»، «آشنایی با کاربردها و مفاهیم مقدماتی اینترنت»، «اتصال به اینترنت و دریافت اطلاعات»، «امکانات پیشرفته محیط اینترنت اکسپلورر»، «پست الکترونیکی و وبلاگ»، «جست‌وجو در اینترنت» و «امکانات کتابخانه‌های معروف در اینترنت» است.

در فصل اول اتصال فیزیکی رایانه‌ها به هم از طریق شبکه‌های مخابراتی و تشکیل شبکه‌های بزرگ رایانه‌ای توضیح داده شده و مقدماتی از آنچه در علم مهندسی رایانه به آن شبکه‌های رایانه‌ای اطلاق می‌شود، بیان گردیده است. فصل دوم به اینترنت و مفاهیم اولیه آن اختصاص دارد. اینترنت نام شبکه‌ای گسترده و جهانی است که سازمان‌ها، افراد، شرکت‌ها و غیره را که در آن عضویت دارند، به هم متصل می‌کند. افرادی که به این شبکه متصل می‌شوند، قادرند علاوه بر استفاده از اطلاعات موجود در آن، اطلاعات مورد نظر خود را در

تمام کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی که دغدغه اشاعه اطلاعات را دارند، دارای وب‌سایتی می‌باشند و کاربران می‌توانند از طریق اینترنت از سرویس‌های ارائه‌شده در پایگاه اطلاع‌رسانی کتابخانه موردنظر استفاده کنند. در این فصل پایگاه‌های کتابخانه ملی جمهوری اسلامی، کتابخانه کنگره آمریکا و کتابخانه ملی پزشکی آمریکا بررسی شده است.

آخرین صفحات کتاب نیز ضمیمه‌ای شامل نشانی وب‌سایت‌های مفید برای کتابداران و اطلاع‌رسانان است که در چهار بخش «منابع الکترونیکی مفید برای کتابداران و اطلاع‌رسانان»، «وب‌سایت‌های دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی کشور»، «سایت‌های فرهنگی، ادبی و آموزشی» و «نام اینترنتی کشورها» گردآوری شده است.

۶. آموزش کامپیوتر از مبانی تا اینترنت

محمدی‌فرد، داود. آموزش کامپیوتر تا اینترنت، تهران: چاپار - لنجان، ۱۳۸۳، ۲۸۷ ص. شابک: ۷-۲۸-۹۶۴-۷۷۹۰

کسانی که دغدغه فرهنگ ایران‌زمین را دارند و پیشرفت و توسعه علمی و فناوری کشور را رصد می‌کنند، از آغازین روزهای کاربرد فناوری‌های نوین از جمله فناوری اطلاعات و ارتباطات که در رایانه و اینترنت ظهور پیدا کرده است، نگران ورود آن به ایران بودند. چه قبل از این، در دوران صنعتی نیز ماشین‌آلات، ابزارآلات و شاخصه‌های دنیای صنعتی وارد شده بود، اما فرهنگ زیستن با صنعت وارد نشده بود و دیگر برای آموختن آن نیز زمان نبود. به اعتقاد آنان، برای کاربری فناوری رایانه، باید پیش‌نیازهای فرهنگی آن آماده باشد که البته

آن منتشر کنند. در این فصل به زمینه پیدایش اینترنت و تاریخچه ظهور آن اشاره و مفاهیم سرویس‌دهنده و سرویس‌گیرنده و امکانات و محتوای موجود در وب، مرور شده است. در فصل سوم نحوه اتصال به اینترنت و ردوبدل شدن اطلاعات توضیح داده شده است.

یکی از نرم‌افزارهایی که به کمک آن می‌توان در اینترنت به کاوش پرداخت، برنامه اینترنت اکسپلورر^{۱۷} است که در فصل چهارم این نرم‌افزار، منوها و دستورالعمل‌های آن با تصاویر مربوط آورده شده است. فصل پنجم به پست الکترونیکی و وبلاگ اختصاص دارد. پست الکترونیکی^{۱۸} پرکاربردترین ابزار اینترنت است که به‌عنوان یک امکان ارتباطی کاربردهای فراوانی برای افراد با فعالیت‌های گوناگون و کتابداران و اطلاع‌رسانان دارد، که از جمله می‌توان به این موارد اشاره کرد: در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، نشانی پست الکترونیکی اعضا به‌عنوان اطلاعات شخصی از عضو دریافت می‌شود تا در مواقع ضروری، اطلاعیه دیرکرد مدارک، اطلاعیه رسیدن مدارک رزرو شده و غیره به وی ارسال شود؛ در بخش سفارش‌های کتابخانه می‌توان عنوان‌ها و نسخه‌های موردنظر را از طریق نشانی پست الکترونیکی از ناشر درخواست کرد. در این فصل سعی شده با توجه به کاربرد فراوان پست الکترونیکی، نحوه ساخت آن و چگونگی دریافت و ارسال پیام با آن آموزش داده شود. این آموزش همراه با تصاویر است که یادگیری را برای مخاطب کتاب بسیار ساده می‌کند. همچنین در این فصل به وبلاگ نیز پرداخته شده است.

کاوش و جست‌وجو در اینترنت یکی از مواردی است که امروزه بسیاری از کاربران این شبکه با آن سروکار دارند و هر کاربری می‌تواند با توجه به رشته و علاقه خود اطلاعات موردنظرش را در این شبکه جست‌وجو کند و اطمینان باید که می‌تواند به آن دسترسی پیدا کند. فصل ششم این بخش و بیستم کتاب، با هدف افزایش مهارت کاربران در جست‌وجوی اینترنتی، به جست‌وجو در اینترنت و مهارت‌های لازم آن اختصاص دارد.

عنوان فصل بعد، «امکانات کتابخانه‌های معروف در اینترنت» است. امروزه اینترنت برنامه مناسبی برای ارائه سرویس‌های متنوع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی فراهم کرده است و موجب تغییر وظایف کتابخانه‌ها از نگهداری اطلاعات به اشاعه اطلاعات شده است. تقریباً

این مهم، پیامدهای ناگزیر فرهنگی نیز به دنبال خواهد داشت. از این رو آموزش در حوزه فناوری‌های نوین و چگونگی برنامه‌ریزی برای آن، دغدغه مهم کارشناسان و فعالان فناوری اطلاعات بود.

آموزش رایانه و کاربردهای آن، به برنامه‌ریزی برای سنین مختلف و سطح‌بندی آموزش نیاز دارد و از آنجاکه استفاده آن به سرعت در حال گسترش است، این برنامه‌ریزی باید با دقت و سرعت همراه باشد. داود محمدی‌فرد با این دغدغه کتاب آموزش کامپیوتر از مبانی تا اینترنت را تألیف کرده است و ابتدای آن نیز آن را مرجعی مناسب برای دوره آی. سی. دی. ال^{۱۹} سطح دو معرفی کرده است. این کتاب می‌تواند برای کسانی که به تازگی می‌خواهند با رایانه آشنا شوند و هیچ زمینه قبلی از کارکرد آن ندارند، منبعی مناسب باشد.

کتاب شامل سه بخش «مبانی کامپیوتر»، «سیستم عامل ویندوز»، و «اینترنت» می‌باشد که در قالب شانزده فصل تنظیم شده است. این مطالب دقیقاً در کتاب دیگری که بعدها مؤلف منتشر کرده و پیش‌تر با عنوان «کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان» در همین مقاله بررسی شد، تکرار شده است و دیگر به بیان سرفصل‌ها و نکات برجسته آن نیازی نیست.

البته کتاب دو ضمیمه اختصاصی «پرسش و پاسخ تکمیلی اینترنت» و «ویروس‌های رایانه‌ای» دارد که مرجع مناسبی برای پرسش مخاطبان است.

پیشرفت‌های علمی و فنی به‌طور غیرقابل باوری، چالش‌های اساسی در جوامع امروز و در حوزه‌های گوناگون ایجاد کرده است. این جمله، نکته‌ای است که گمان نمی‌کنم کسی با آن مخالف باشد. این دگرگونی به‌خودی‌خود، خوب یا بد نیست، به‌عبارت دیگر نمی‌توان این پیشرفت‌ها را فرصت بشر برای بهتر زیستن و افزایش کیفیت زندگی دانست، بلکه در کنار فرصت، تهدیدی اساسی برای او نیز می‌تواند باشد. پس فناوری می‌تواند هم فرصت باشد و هم تهدید. البته هم فرصت نامحدود است و هم تهدید نامحدود. حال کارکرد این فناوری و آمادگی ما برای کاربرد آن است که تعیین‌کننده این مهم می‌باشد.

عصری که در آن قرارداریم متأثر از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی است و اطلاعات تولیدشده در جهان به‌قدری زیاد است که زیستگاه آدمی را با رشد بیش از

حد اطلاعات و انفجار آن مواجه ساخته است. فرآیند اطلاعات شامل ارتباطات، توزیع، دستیابی و بهره‌برداری از آن به‌ویژه در زمینه علوم و فناوری است و ضرورت کنترل، هدایت و نظم‌بخشیدن به فرآیند اطلاعات ایجاب می‌کند که بیش از پیش به مدیریت اطلاعات در جوامع امروزی توجه شود.

در سالیان گذشته نیاز به مدیریت در همه فعالیت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی محسوس و حیاتی بوده است که با ظهور فناوری‌های جدید در زمینه اطلاعات، تغییر و تحولات شگرفی به‌وجود آمده و نیاز به سبک‌های رهبری و مدیریتی جدید به‌دلیل باروری در حوزه دانش و اطلاع‌رسانی ضروری است تا به کارآیی، اثربخشی و خلاقیت در سازمان‌های متولی تولید و نشر اطلاعات منتهی شود.

علم کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشی است که در این مسیر به کمک کاربران اطلاعات می‌آید تا با شناخت ویژگی‌های دنیای اطلاعات و ارتباطات به مدیریت اثربخش و هوشمند نظام اطلاع‌رسانی بپردازند.

از این منظر، انتشار مجموعه کتاب‌های «مباحث نوین کتابداری و اطلاع‌رسانی» در سه مجلد شناخت و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی، وبلاگ برای کتابداران و اطلاع‌رسانان و ابزارها و مهارت‌های جست‌وجو در وب، حرکتی برای تألیف و تدوین دانش موردنیاز برای مدیریت صحیح اطلاعات و نشر آن است که داود محمدی‌فرد و همکارانش به آن اقدام کرده‌اند. مسلماً برای مدیریت نظام‌مند اطلاعات مبتنی بر فناوری‌های نوین به شناخت این فناوری‌ها و آشنایی با ویژگی‌های آن، مهم است که انتشار سه کتاب آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان و آموزش کامپیوتر از مبانی تا اینترنت با این هدف صورت پذیرفته است.

براساس آنچه گذشت، نکات ذیل درباره این شش کتاب قابل ذکر است.

● ظهور فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در سالیان گذشته، تأثیر شگرفی بر انتشار منابع اطلاعاتی و معرفتی گذاشته است. این تأثیر به‌گونه‌ای است که اکثر مراجع علمی و دانشگاهی نیز برای وضع خلاهای اطلاعاتی و نیازهای تحقیقاتی و پژوهشی خود از اینترنت و فضای مجازی تبادل اطلاعات استفاده می‌کنند. حال،

با این اثرگذاری اینترنت به‌عنوان ابزار فناوری‌های نوین ارتباطی، خلق و انتشار اطلاعات نیازمند علم و دانش فراوان در هر موضوعی است. آنچه مؤلف اصلی و همکاران او، در این شش اثر عرضه کرده‌اند، جمع‌آوری مطالبی ساده و ابتدایی است که همگی در حد تعریف و توضیح باقی مانده‌اند و هرگز به عمق کاربرد و کارکرد آن پرداخته نشده است.

هنگامی که مؤلفان در خلق آثار خود، مخاطبان خاصی مانند متخصصان کتابداری و علم اطلاع‌رسانی را هدف‌گذاری کرده و با رسالت افزایش دانش علمی و تجربه آنان نسبت به جمع‌آوری و تألیف مطالب اقدام می‌کنند، باید مطالبی بیش از آنچه آنان در محیط پیرامونی خود به آن دسترسی دارند، ارائه کنند و در نسبت این مطالب با فناوری که در این علوم در حال عرضه است، تفاوت محسوسی وجود داشته باشد.

به نظر می‌رسد که محمدی‌فرد و همکاران او در تألیف این ۶ اثر فقط معیارهای کمی را مدنظر داشته و توجه کمتری به کیفیت مطالب ارائه شده، نشان داده‌اند.

● در کتاب شناخت و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال و مجازی آنچه انتظار می‌رفت، تبیین کارکرد کتابخانه‌های دیجیتال برای مخاطبانی است که به‌تازگی با مفاهیم دیجیتال و فضای مجازی آشنا شده‌اند و گشایش زوایای پنهان و بسیار کارگشای استفاده از سیستم‌های مبتنی بر فناوری‌های نوین برای آنها. اما متأسفانه کتاب در سطح معرفی ناقص زیرسیستم‌های مورد استفاده در کتابخانه‌های دیجیتال باقی مانده است که این اطلاعات نیز به راحتی از منابع مختلف قابل دسترسی است. همچنین بیش از ۳۰ درصد حجم کتاب به ضمیمه‌ای اختصاص یافته است که کاربرد آن فقط برای مدیران فناوری اطلاعات و کارشناسان متخصص در برنامه‌نویسی نرم‌افزارهای رایانه‌ای است.

● در بررسی کتاب‌های بررسی شده، می‌توان به کوشش مؤلف در نشر عنوان‌هایی که کاربرد برای جامعه مخاطب تخصصی مورد نظر او دارد، پی برد. اما این کوشش فقط در عنوان کتاب‌ها باقی مانده و به عمق موضوع هر عنوان وارد نشده است. شاهدهی دیگر بر این مدعا، کتاب وبلاگ برای کتابداران و اطلاع‌رسانان است.

وبلاگ به‌عنوان پدیده‌ای که از لحاظ فن‌شناسی، جامعه‌شناسی و علوم اطلاع‌رسانی می‌توان آن را

مورد بررسی قرارداد، کاربردهای مختلفی برای کتابداران و اطلاع‌رسانان دارد. اما کتاب وارد این موضوع‌ها نمی‌شود و گمان می‌رود که به‌صورت چندپاره از دو یا سه منبع مختلف مانند پایان‌نامه‌های تحقیقاتی، گردآوری و تدوین شده است. قطعاً این موضوع قابلیت‌های فراوانی برای پرداختن و بسط نظریات گوناگون فنی، اجتماعی و... درباره آن دارد. در حالی که کتاب فقط به ساخت وبلاگ اشاره دارد که از قضا این مورد هم در بخش راهنمای تمام سرویس‌دهنده‌های وبلاگ با توضیح کامل آمده است و نیازی به زحمت مؤلف و همکار وی نبوده است. ● استقرار سیستم‌های نرم‌افزاری و به‌کارگیری آنها در موقعیت‌های گوناگون، جلوه‌ای از حضور پررنگ فناوری در کنار انسان برای تسهیل در اداره امور زندگی و کار است. کتابخانه‌ها نیز برای اجرای بهتر امور خدمات‌رسانی خود از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای مختلف استفاده می‌کنند و آنچه یک سیستم نرم‌افزاری کتابخانه‌ای را از دیگر انواع آن متمایز می‌کند، نحوه برنامه‌نویسی و تبدیل روال سنتی به روند سیستمی آن است.

مؤلف در کتاب آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، بدون اشاره به الزامات و بایسته‌های یک نرم‌افزار کتابخانه‌ای و اینکه سیستمی که به این منظور مورد استفاده قرار می‌گیرد، چه مواردی را باید محقق سازد، فقط به توضیح نحوه ورود و تصحیح اطلاعات در یک نرم‌افزار خاص پرداخته است. در حالی که انتظار می‌رفت با مقایسه تطبیقی انواع سیستم‌هایی که بر این مبنا کار می‌کنند و آنچه کتابداران و اطلاع‌رسانان نیازمند آن هستند، نحوه تبیین الگویی دقیق از انتظارات از یک سیستم نرم‌افزاری کتابخانه‌ای را برای مخاطبان خود ارائه کند.

همچنین در فصل پنجم نیز محتوایی خام بدون تحلیل منطقی از امکانات پیشرفته مورد نیاز نرم‌افزار کتابخانه‌ای ذکر شده است که ارائه آن به این صورت، نیاز مخاطب را تأمین نمی‌کند.

مؤلف در فصل ششم هم فقط براساس اظهار و کتابچه‌های راهنما یا پایگاه‌های تولیدکنندگان نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای به معرفی سیستم‌های نرم‌افزاری آنان پرداخته است.

سه فصل انتهایی کتاب نیز همان‌طور که در مقدمه

آنچه مؤلف اصلی و همکاران او، در این شش اثر عرضه کرده‌اند، جمع‌آوری مطالبی ساده و ابتدایی است که همگی در حد تعریف و توضیح باقی مانده‌اند و هرگز به عمق کاربرد و کارکرد آن پرداخته نشده است

آمده است، فقط به منظور رعایت استاندارد حمایت کتابداری و اطلاع‌رسانی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در کتاب جای گرفته است. ضمن اینکه با ساختار کتاب هماهنگ نیست و محتوای ناقصی دارد.

● مولف در تدوین این شش اثر کوششی برای ارائه محتوای ناب و جدید از مباحث کتابداری و اطلاع‌رسانی نداشته است، به طوری که دو کتاب کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان و آموزش کامپیوتر از مبانی تا اینترنت، در ۷۰ درصد محتوا با هم مشترک هستند؛ یا اینکه بخش سوم کتاب کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان که شامل چهار فصل است، بعدها به صورت مستقل با عنوان آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای منتشر شده است که در این مقاله معرفی شد.

● به همراه پنج کتاب اول لوح فشرده‌ای نیز وجود دارد که در آنها نسخه الکترونیکی متن کامل کتاب، تصویرهای کتاب به صورت مجزا، اسلاید فصل‌های کتاب، مقالات مرتبط با موضوع کتاب به زبان فارسی و لاتین، نرم‌افزارهای مرتبط با موضوع و آموزش تصویری آمده و ادعا شده است که مکمل کتاب می‌باشند. اینگونه ارائه مطالب به مخاطب بدون دسته‌بندی و هدف‌گذاری، نه تنها کمکی به او نمی‌کند، بلکه او را در تشخیص هدف و رسالت کتاب دچار مشکل می‌نماید. مهم‌تر اینکه هنر اصلی در تدوین یک اثر مکتوب، تشخیص نیازهای مخاطب و ارائه محتوای مناسب با آن است و نه ارائه فله‌ای جست‌وجوهای اینترنتی.

● از جمله ضعف‌های اکثر کتاب‌های آموزشی و علمی فارسی، نحوه صفحه‌بندی آنهاست. حاشیه‌های مناسب همراه با ارائه توضیح مؤلف درباره محتوای آن صفحه (خلاصه بحث)، مزیتی است که خوانندگان کتاب‌های علمی و آموزشی فارسی از آن بی‌بهره‌اند و باید مورد توجه ناشران و مؤلفان قرار گیرد. با توجه به اینکه در این شش اثر نیز حجم بسیار زیادی از مطالب به صورت کلی آورده شده است، این روش می‌توانست توان بهره‌گیری از محتوای ارائه‌شده را برای مخاطب افزایش دهد.

● نویسنده در نگارش متن آموزشی کتاب‌ها، به ذکر و معرفی ابزارها و منوها بسنده کرده است که با توجه به مخاطبان کتاب پسندیده‌تر بود، در برخی از توضیحات بیشتر به کاربرد نرم‌افزار پرداخته شود. این مورد در بخش

دوم کتاب کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان تحت عنوان «سیستم عامل ویندوز»، و فصل هفتم و نهم کتاب آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای با عنوان «آشنایی با گرافیک کامپیوتری و کاربردهای آن» و «آشنایی با نرم‌افزارهای نشر رومیزی و صفحه‌آرایی»، بیشتر به چشم می‌آید.

● هر شش کتاب از ضعف نگارش و عدم رعایت اصول و قواعد آن رنج می‌برد. همچنین عدم ویراستاری کتاب در نامگذاری عنوان کتاب‌ها، فصل‌ها و بخش‌ها و محتوای اصلی آن، کاملاً محسوس است.

● در پایان هر کتاب، منابع و مراجع مورد استناد مؤلف ذکر شده است. بهتر بود که مؤلف مراجع دیگری که می‌توانست مخاطب را در فهم و یادگیری مطالب کمک کند، در پایان هر فصل یا پایان کتاب می‌آورد. اگر این ارجاع با توجه به موضوع کتاب‌ها، به پایگاه‌های اینترنتی که دارای اطلاعات روزآمدتری هستند، بود، مخاطب هر زمان که کتاب‌ها را مطالعه می‌کرد، می‌توانست به مرجع روزآمدتری مراجعه کند تا فرایند آموزش را کامل طی کند.

● نویسنده و همکارش در انتهای کتاب ابزارها و مهارت‌های جست‌وجو در وب، واژه‌نامه‌ای از اصطلاحات لاتین بکاررفته در محتوای کتاب به همراه توضیح فارسی آن را تدوین کرده‌اند که متأسفانه این حرکت قابل تقدیر، در بقیه آثار لحاظ نشده است.

● شایسته بود مؤلف گزارشی از وضع نظام کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران و فناوری‌های مورد استفاده در آن، ارائه می‌کرد و ضمن تحلیل و نقد آن، راهکار خود را برای تغییر وضع موجود به وضع بهینه بر مبنای به کارگیری فناوری‌های نوین، پیشنهاد می‌نمود.

● در جدول ذیل براساس شاخصه‌های کمی و کیفی، شش عنوان کتابی که در این مقاله بررسی و نقد شده، با هم مقایسه شده‌اند. در این جدول، نشان (***) به معنای خوب، (**) متوسط و (*) ضعیف می‌باشد.

مجموعه کتاب‌هایی که داود محمدی فرد و همکارانش در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی منتشر کرده‌اند، اگر با تأمل بیشتری در تدوین و ویرایش آن همراه بود، برای مخاطبان بسیار مفیدتر بود.

نکته‌ای که حائز اهمیت است اینکه، شاخصه فناوری،

عنوان کتاب	همکار نویسنده	سال نشر	تعداد صفحه	مخاطبان کتاب	روزآوری عنوان کتاب	غنای محتوایی متن براساس عنوان کتاب	کارایی متن براساس عنوان کتاب	لوح فشرده ضمیمه
شناخت و پیاده‌سازی کتابخانه‌های دیجیتال	-	۱۳۸۵	۱۱۴	کتابداران و اطلاع‌رسانان	***	*	*	دارد
ابزارها و مهارت‌های جستجو در وب	شهرزاد نیاکان	۱۳۸۵	۸۸	کتابداران و اطلاع‌رسانان پژوهشگران و محققان علوم مختلف صاحبان سایت‌های اینترنتی	***	**	**	دارد
آشنایی با نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای	-	۱۳۸۴	۱۴۹	کتابداران و اطلاع‌رسانان	**	*	*	دارد
کامپیوتر برای کتابداران و اطلاع‌رسانان	محمد آباقوی	چاپ اول ۱۳۸۳ چاپ دوم ۱۳۸۵	۲۸۷	کتابداران و اطلاع‌رسانان	**	*	*	دارد
آموزش کامپیوتر از مبانی تا اینترنت	-	۱۳۸۳	۲۸۷	مبتدیانی که می‌خواهند کار با کامپیوتر را آغاز کنند	*	*	*	ندارد

روزآمدی سریع و تغییرات پی‌درپی است، پس لازم است که وی با شناسایی تغییرات فناوری‌هایی که برای پیشرفت کتابداران و اطلاع‌رسانان به معرفی آن پرداخته است، نسبت به ویرایش کتاب‌ها و انتشار چاپ‌های بعدی اقدام کند.

پی‌نوشت‌ها:

1. tayarani_etr@yahoo.com
2. ACM
3. RFP
4. RSS
5. Google
6. Hyahoo

7. MSN
8. Fast search
9. HotBot
10. Lycos
11. Dmoz
12. OPAC
13. Word
14. Input
15. Process
16. Out put
17. IE
18. e-mail
19. ICDL